

El 15 de gener del 1939, a les tres de la tarda, les tropes franquistes hissaven la bandera victoriosa al balcó de l'Ajuntament de Tarragona mentre cantaven el 'Cara al Sol'.

L'entrada de les tropes franquistes a Tarragona

En els primers dies del mes de gener del 1939, quan l'exèrcit franquista ja controlava la comarca del Priorat, el comissari de la Generalitat de Catalunya, Ramon Sanahuja Solé, l'alcalde de Tarragona, Jaume Castelló Pena, i el comandant militar de la plaça, el coronel Fernando del Rosal Rico adoptaven les primeres mesures per procedir a l'abandonament de la ciutat.

Al port s'havien desmuntat les grues i s'ordenava la partida de les embarcacions rumb a Barcelona. D'altra banda, diferents peces gòtiques i renaixentistes del Museu Diocesà, així com una part del patrimoni documental i bibliogràfic de la Biblioteca Provincial, eren traslladats a la masia gironina de Montllufà de Bescanó, lloc en el qual ja s'havia concentrat en els darrers mesos bona part del patrimoni artístic tarragoní. Així mateix, el replegament dels diferents serveis administratius i de l'escadusser parc mòbil anirà paral·lel a l'evacuació dels ferits i malalts ingressats en els hospitals militars del complex de la Savinosa.

La nit del dia 13, llevat del sistema sonor d'alarma, es procedia a la retirada de l'escàs i insuficient material antiaeri que havia intentat defensar la ciutat. L'endemà, de matinada, la policia inutilitzava alguns serveis estratègics, com els equipaments de l'emissora de Ràdio Tarragona, les instal·lacions de telèfons i la central de telègrafs. Poc després,

cap a les 8 del matí, el pregoner municipal difonia un ban municipal en el qual, per ordre de l'autoritat militar, s'ordenava l'evacuació de la població. No era necessari, bona part dels ciutadans vinculats o identificats amb el règim republicà ja havien iniciat el camí cap a l'exili. Ja feia dies que Tarragona era una ciutat gairebé deserta i paralitzada. Els homes amb edats compreses entre els 18 i 45 anys havien estat mobilitzats per l'exèrcit. La resta de tarragonins, amb la por i la gana al cos, es dispersava en els masos i pobles de l'entorn, cercava aixopluc a les coves del Llorito o bé s'amagava en els refugis antiaeris. La nit del 14 al 15, mentre a la ciutat els més agosarats i famolencs aprofitaven el buit de poder per saquejar alguns dipòsits de queviures, les tropes franquistes encenien fogueres al llarg del semicercle de muntanyes que delimiten el Camp de Tarragona; l'ocupació era inevitable i imminent.

L'entrada dels franquistes. A les 2 de la tarda del dia 15, en el pont del Francolí, la resistència republicana encara causava una trentena de baixes entre els homes dels primers camions de la 105 divisió del cos d'exèrcit marroquí que procedien de Cambrils. Malgrat tot, una hora més tard, els soldats de la primera bandera de Falange Espanyola Tradicionalista de la cinquena divisió de Navarra, després d'entrar a la

Ajuntament de Tarragona, potser una de les capitals catalanes on els franquistes tenien més partidaris. Les tropes franquistes acabaven d'entrar a la ciutat.

ciutat per la carretera de Lleida, hissaven l'ensena victoriosa al balcó de l'Ajuntament mentre entonaven el "Cara al sol". A Tarragona, si més no oficialment, la guerra ja s'havia acabat. Quatre dies més tard, les últimes posicions defensives de l'exèrcit de la República a la comarca, establerta al llarg de la línia del riu Gaià, seran definitivament superades per l'exèrcit de Franco.

L'endemà, el dia 16, sense més preàmbuls, les noves autoritats prenen possessió dels seus càrrecs. El general Antonio Aymat Jordà serà el nou governador militar de la plaça. Antonio Iturmendi Banales, carlí i advocat de l'estat de professió, ocuparà el lloc de governador civil, nomenat directament pel ministre Ramon Serrano Súñer. El reusenc Josep M. Fontana Tarrats exercirà les funcions de cap provincial del partit únic FET i de les JONS. Per la seva banda, la comissió gestora de la Diputació, constituïda mesos abans pel governador civil de Castelló, tindrà com a primer president José Francisco Grego Grego. Finalment, a l'Ajuntament de Tarragona, el capità del Cos Jurídic Militar, Julian Dávila García, escollirà els homes de la primera comissió gestora i designarà com a alcalde el militant de la CEDA Eusebio Mújica Jaca, capità de Sanitat Militar i dentista de professió.

Després del relleu del personal polític, s'escenifica el nou ritual del règim amb l'actuació conjunta de dos dels eixos en els quals es vertebrava el franquisme: l'exèrcit i l'Església catòlica. A les 11 del matí, davant del monument a Roger de Llúria, se celebrava a l'aire lliure la primera missa pública des del juliol del 1936 i, seguidament, una desfilada dels batallons de la cinquena divisió Navarra pel passeig de les Palmeres sota la presidència del general José Solchaga. El mateix dia, amb el doble objectiu de guanyar la simpatia i d'apaivagar la fam d'una població que feia mesos que sobrevivia amb unes quantitats insuficients de lleties, cigrons, arròs, pèsols i pa, s'organitza el primer repartiment de queviures. Llargues cues es formen davant del personal d'Auxilio Social, que distribueixen els aliments que con-

tenien uns camions procedents de Lleida, principalment pa, pots de llet condensada, galetes i xocolata.

Quina era la Tarragona que va trobar l'exèrcit ocupant? La ciutat apareixia devastada per divuit mesos de constants bombardeigs: 3.800 bombes llençades per quasi 600 avions, bàsicament italians i alemanys. Un informe municipal datat el 9 d'agost del 1939 recollia les xifres de 74 edificis totalment destruïts i 522 parcialment enderrocats per les bombes. Tot plegat, representava unes pèrdues econòmiques que s'elevaven a la xifra de 19.678.700 pessetes i prop de 6.000 persones s'havien quedat sense habitatge. Tanmateix, molt més importants que els estralls materials era la pèrdua de vides humanes. L'acció indiscriminada i criminal de l'aviació feixista registrarà 230 víctimes mortals –166 homes i 54 dones, 15 dels quals eren menors de 14 anys– i més de 350 ferits. L'objectiu de minar la resistència física i moral de la rereguarda mitjançant els bombardeigs sistemàtics sobre la indefensa població civil s'havia aconseguit en bona part. La ciutadania, exhausta, acabarà anhelant la fi de la guerra, malgrat que això per a molts representava la derrota.

La guerra, però, no s'havia acabat. Ara començava una de les repressions

més cruels i sistemàtiques de l'Europa occidental durant el segle XX. A Tarragona, a més a més de la presó provincial, situada a la torre del Pretori, caldrà habilitar com a centres de detenció d'una gran massa humana la caserna del regiment Almansa, el seminari i els convents dels Carmelites, de la Vella, dels Germans de la Doctrina Cristiana i de les Oblates. Només en el període que va de febrer del 1939 al juliol del 1940 se celebraren 5.321 consells de guerra sumaríssims, que van condemnar més de 700 persones a l'afusellament. Les penes de mort o d'emprisonament gairebé perpetu es dicten simultàniament a les confiscacions de béns i a l'aplicació d'una àmplia purga sobre els funcionaris. A la província de Tarragona, 189 funcionaris nomenats per la Generalitat de Catalunya entre 1932 i 1937 són cessats immediatament. En el mateix sentit, la separació del servei recau sobre el 80% dels mestres i 222 empleats municipals són depurats i les sancions afecten més del 63,5% del personal. En aquells dies de la segona quinzena del mes de gener del 1939 ningú no podia albirar encara l'abast del que representava la llarga i fosca nit del franquisme que tot just s'iniciava.

Jordi Piqué Padró